

בלכתנו בדרך

באשר לנכונות להתגייס לכל משימת כיבוש עבודה, בכל יום, תמיד, במקום, ללא הודעה מוקדמת - פלוגת "מחר" לבטח מילאה אחר צו הקיבוץ הגדול והגדל. ולו בשל החיפוש אחר מקורות פרנסה, אף כי גם קיום זה היה בדוחק. אולי מקור הרעיון הספרטני ב"גדוד העבודה", בדמות חייל העבודה האלמוני, המוכן ומזומן לכל עבודה בכל מקום, שאינו מחויב וקשור לאיש וממלא אחרי צו התנועה בלבד - רעיון הרואי. אבל לחוזר הביתה, מעבודת חוץ ממושכת, לא היה אף מקום לינה שמור, שלא לדבר על מקום מגורים בחדר קבוע. לעתים חפציו האישיים נעלמו. רווקים שוכנו, בדרך כלל, שלושה בחדר, לאו דווקא שלושה בחורים או שלוש בחורות. עפ"י מסורת החשיבה המתקדמת לא הקפידו על הפרדת המינים; יש אומרים, שבחורה בחדר רווקים דואגת יותר לסדר וניקיון - תפיסה מאוד מתקדמת, להטיל ניקיון המגורים על האישה. בכל הקיבוצים הייתה הלינה המעורבת מקובלת ומובנת מעליה. לזרים בתנועה, לרבות הדתיים, היא גרמה להלם והייתה מקור לסיפורי בדים מרתקים.

החברות והחוס האגדי של גרעין העלייה לא עזרו כאן הרבה. את ד' אמות, שאדם זקוק להם כדי להיות עם עצמו לעתים, לא יכלו לתת. עם הזמן התבגרנו מעבר לצרכים ל"חברה" של חברת הנועה. המצב היה מדכדך. המוצא נגלה בהמצאה עתיקת הימים של המין האנושי - נישואין. לא טוב היות האדם לבדו. כעבור חודשים מספר רבים מחברי הגרעין שלנו מצאו להם בן/בת זוג. וכפי הנראה לא היה כאן רק אילוץ נסיבתי: למעט יוצאים מן הכלל בודדים הנישואין החזיקו לחיים. אך החברות, גם אם קשריה איבדו יותר ויותר ממשקלם, עדיין שמרה, לפחות מבחינה רגשית, על משהו מרוח חברות הנועורים, שאינה מרשה התקשרות אישית בתוך חברה, פן ייפגעו רגשות אותם שטרם הצליחו להתקשר. צריך היה להימנע מללכת שלובי זרוע בפרהסיה; המהדרין אף נמנעו מללכת יחד לחדר האוכל ולשבת ליד שולחן אחד. מובן מאליו שכשדובר באסיפה הכללית על אודות בן או בת הזוג, הצד השני לא רק שלא השתתף בהצבעה - הוא כלל לא נוכח בדיון.

לזוגות הצעירים הייתה הזכות המקודשת לבקש חדר (או אהל) "משפחתי", ז.א. זוגי. בקשה מעין זו נדונה בוועדת הדירות בכובד ראש, כי כל אישור היה מצמצם את כושר התמרון של הוועדה במרחב הדיור שעמד לרשותה. מי שזכה בדיור "משפחתי" השיג את מידת הפרטיות, שהרווק היה חסר לחלוטין: ד' אמות משלו. כאן שניהם יכלו להסתדר לפי טעמם ונוחיותם ולרטה את החדר או האהל לתפארת בתיבות תפוזים וארגזי "תנובה", למי שידו השיגה לוקסוס מעין זה. מי שניחן בכשרון של נגר יכול היה להופכם לארונות ושידות ומי שידע להחזיק בלהבת ריתוך יכול היה להפוך שתי מיטות סוכנות למיטה זוגית רחבת ידיים. מי שגילה שדה עם עשב רודוס עשוי היה לזכות במזרון מעולה ובלילות גן עדן, אם הפשפשים היו מוכנים להעניק לך זאת. נלחמנו בהם בחימה שפוכה ובאמצעות להביות או להבת הלחמה - כל עוד מדובר במיטת הברזל. את המזרון ניתן רק להשרות בנפט ובאפקט כוללני - גירוש הפשפשים יחד עם הדיירים. כפתרון יסודי נותר לרוב רק המוקד.

פרטיות הזוג הנשוי היה אמנם נכס מקודש לוועדת הדירות - אך עד גבול מסוים. אם האוהל פורק מעל ראשו של רווק שנשלח עם צוות עבודה למרחקים, צריך היה למצוא למסכן מגורים חדשים. בלית ברירה חזרו לפתרון הקיבוצי מימים ימימה: שיכנו את הרווק/ה "פרימוס" בחדר או באהל של זוג נשוי. "פרימוס", משום שהסדר זה נתפס כבלתי נפרד מחיי משפחה כמו הפרימוס המפורסם במשק הבית. אני מניח שמקור הסדר גאוני זה במהפכת אוקטובר הרוסית. השלטונות הקומוניסטיים חיפשו דרכים לפתור את בעיית המחסור, בדירות בערים הגדולות, באמצעות חקיקה אידיאולוגית שראתה בזכות הפרט תפיסה זעיר בורגנית, שאינה הולמת חשיבה מתקדמת. כפי שאנו קוראים ב"מבפניס", בכתבות של חברי עין-חרוד משנות ה-20, ה"פרימוס" בחדר המשפחתי היה לתופעת קבע וקללה, שלא אחת עלולה הייתה להרוס נישואין. רובד ההנהגה בקיבוץ לא התרשם מדברים כאלה. עבדו כל העניין שבינו לבניה היה,